

DOI [https://doi.org/10.32405/2218-7650-2021-15\(44\)-193-205](https://doi.org/10.32405/2218-7650-2021-15(44)-193-205)

УДК 37.01

Молчанюк Ольга Василівна,

доктор педагогічних наук, доцент,

завідувач кафедри природничих дисциплін

Комунального закладу

«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради.

Харків, Україна.

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-4695-9917>

ov888@ukr.net

ВЗАЄМОДІЯ СІМ'Ї ТА ШКОЛИ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Анотація. У статті теоретично обґрунтовано проблему взаємодії сім'ї та школи як важливої умови ефективності виховного процесу. Визначено, що школа XXI століття – це відкрита виховна система, орієнтована на модернізацію і урізноманітнення сімейно-шкільної взаємодії. Вдосконалення сімейного виховання – одна із найважливіших проблем, від розв'язання якої залежатиме майбутнє нашого суспільства, моральне обличчя підростаючого покоління. З'ясовано, що ефективність сімейного виховання, залежить від педагогічної культури батьків, від уміння визначити основні напрями виховної роботи з дітьми, зосередити увагу на тих сторонах особистісного розвитку дитини, які не можуть бути забезпечені іншими виховними ситуаціями. Схарактеризовано, що педагогічна культура батьків – це складова загальної культури людини, яка втілюється в творчій виховній діяльності і сприяє формуванню духовно багатой і всебічно розвинутої особистості. Рівень сформованості педагогічної культури є визначальним у роботі вихователя, вчителя та виховній діяльності батьків; характеризує зміст їхніх взаємин з дітьми; забезпечує самопізнання, саморозвиток, самовдосконалення особи шляхом засвоєння набутого людством досвіду виховання молодих поколінь. З'ясовано, що для виховання усебічно та гармонійно розвинутої особистості дитини батькам необхідний багаж знань про анатомо-фізіологічні особливості дитини, її потреби, інтереси й цінності; уміння відбирати й застосовувати набуті знання на практиці, створювати психологічно комфортну атмосферу в сім'ї. Для реалізації цих завдань, батькам необхідно взаємодіяти зі школою.

Обґрунтовано, що виховання дітей у сім'ї та школі – це нероздільний процес із єдиною метою, який зорієнтований не лише на спільні зусилля ЗЗСО та сім'ї у вихованні школярів, а й на їх виховну взаємодію у цьому процесі. Його здійснення передбачає єдино спрямовану співпрацю у взаємозалежній діяльності в системі стосунків батьків і педагогів. Зроблено висновок, що ефективність усієї виховної системи освітнього закладу забезпечується насамперед взаємодією учителів із батьками учнів, утвердженням батьків у якості суб'єктів цілісного виховного процесу.

Ключові слова: взаємодія сім'ї та школи; педагогічна культура батьків; виховний процес; напрями взаємодії сім'ї та школи; завдання учителя у роботі з батьками.

ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку демократичного суспільства триває модернізація системи вищої освіти, яка супроводжується суттєвими змінами в педагогічній теорії та практиці. Необхідно повною мірою враховувати нові вимоги до підготовки педагогічних кадрів, зокрема професіоналів нової генерації з конкурентоздатним рівнем кваліфікації. Такі зміни є важливим засобом інноваційного оновлення вітчизняної системи педагогічної освіти, оскільки спрямовують майбутніх учителів початкової школи на виховну діяльність у нових умовах розвитку шкільної галузі.

На теоретико-практичну підготовку фахівців початкової освіти орієнтують Конституція України, Закон України «Про освіту», Закон України «Про загальну середню освіту», Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»), Державна програма «Вчитель», Національна доктрина розвитку освіти України, Концепція виховання дітей та молоді в національній системі освіти, Концепція «Нова українська школа» та ін.

У Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття») зазначається, що сім'я несе повну відповідальність за розвиток, виховання і навчання своїх дітей. На етапі раннього родинного виховання, батьки мають створити умови для повноцінного фізичного та психічного становлення особистості дитини, забезпечити почуття захищеності, рівноваги, довіри, сформуванню активне зацікавлене ставлення до навколишнього світу. Отже, процес взаємодії із сім'єю є активним та успішним за умови, якщо батьки відчувають глибоку зацікавленість у вихованні дитини, а майбутні учителі будуть готові з ними взаємодіяти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні тенденції професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи досліджені у наукових працях Н. Бібік, О. Біди, І. Демченко, О. Демченко, Т. Зорочкіної, Л. Коваль, О. Комар, Л. Красюк, С. Мартиненко, М. Марусинець, І. Осадченко, Г. Пономарьової, Р. Пріми, О. Савченко, Л. Хомич, І. Шапошнікової та ін. Дослідники одностайні щодо актуальності модернізації ґрунтовної теоретико-практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи згідно з інноваційними вимогами реформування освітньої галузі.

Велике значення у розв'язанні проблеми професійної підготовки майбутніх учителів до взаємодії із сім'єю молодшого школяра мають фундаментальні дослідження І. Зверєвої, О. Калюжної, Л. Києнко-Романюк, Г. Наумчук, І. Савченко, Л. Синютка, І. Трубавіної, Т. Ушеніної та ін.

Особливості підготовки майбутніх учителів початкової школи до виховної роботи з сім'єю молодшого школяра розкрито в дослідженнях О. Барвінського, Л. Красномоовець, А. Макаренка, В. Постового, О. Савченко, М. Стельмаховича, В. Сухомлинського, К. Ушинського, Г. Щукіної та ін.

На винятковій ролі взаємодії з батьками у створенні ефективних умов навчання у початковій школі наголошено в дослідженнях О. Алеко, Т. Алексеєнко, Н. Андрущенко, М. Бевзюк, О. Безлюдного, Л. Буніної, Т. Виноградової, О. Гноєвської, Н. Дудник, Л. Зінченко, А. Колишкіної, А. Лякішевої, Л. Назаренко, Т. Цуркан, О. Яструб та ін.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні проблеми взаємодії сім'ї та школи як важливої умови ефективності виховного процесу.

Відповідно до зазначеної мети у статті поставлено таке **завдання**: проаналізувати психолого-педагогічну, наукову та методичну літературу й визначити важливість взаємодії сім'ї та школи у вихованні молодших школярів.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

Важливою умовою ефективної виховної роботи закладу загальної середньої освіти є взаємодія сім'ї та школи, яка передбачає належний рівень педагогічної культури батьків та готовність учителів до організації спільної виховної роботи з сім'ями молодших школярів.

К. Вентцель поряд з проблемами сімейного виховання, освіти батьків піднімає проблему зв'язку школи з батьками. Н. Крупська пропагували ідею тісної взаємодії школи з сім'єю. А. Макаренко стояв у витоків

вирішення проблеми взаємодії школи та сім'ї. В. Сухомлинський займався проблемами сімейного виховання, батьківської педагогіки, він був переконаний у тому, що ефективності у вихованні молодших школярів можна досягти тільки спільними зусиллями сім'ї, школи та громадськості. Педагог стверджував, що зміцнення сім'ї, вдосконалення родинного виховання – одна із найважливіших проблем, від розв'язання якої залежатиме майбутнє нашого суспільства, моральне обличчя підростаючого покоління.

І. Бех вважає, що «ефективність сімейного виховання навіть за наявності позитивних умов залежить від психолого-педагогічної культури батьків, від уміння визначити основні напрями виховної роботи з дітьми, зосередити увагу на тих сторонах особистісного розвитку дитини, які не можуть бути забезпечені іншими виховними ситуаціями» [2, с. 8].

Т. Цуркан зазначає, що теоретичне осмислення і методичне вирішення проблеми формування педагогічної культури батьків молодших школярів у взаємодії сім'ї та школи безумовно сприятиме входженню дитини в суспільство, конструктивній спрямованості процесу накопичення нею соціального досвіду й формуванню ціннісних настановлень [14].

За родинно-сімейною енциклопедією «педагогічна культура батьків» – це складова загальної культури людини, яка втілюється в творчій виховній діяльності і сприяє формуванню духовно багатой і всебічно розвинутої особистості. Рівень сформованості педагогічної культури є визначальним у роботі вихователя, вчителя та виховній діяльності батьків; характеризує зміст їхніх взаємин з дітьми; забезпечує самопізнання, саморозвиток, самовдосконалення особи шляхом засвоєння набутого людством досвіду виховання молодих поколінь [1].

У педагогічному словнику для молодих батьків В. Постового зазначено, що педагогічна культура батьків характеризується певною сумою знань з психології, педагогіки, фізіології, гігієни тощо; вміннями та навичками, набутими в процесі виховання дітей та догляду за ними, здатністю синтезувати інформацію, що надходить з різних джерел, оволодівати методами сімейного виховання. Педагогічна культура батьків у різних життєвих ситуаціях може виявлятися в комплексі або окремих її складових [10, с. 246].

В. Титаренко, розглядає педагогічну культуру батьків як сукупність специфічних механізмів і засобів, володіння якими робить сім'ю здатну організувати виховний процес і керувати ним відповідно до певних вимог [13]. І. Гребенніков наголошує на тому, що педагогічна культура батьків –

це сукупність педагогічної підготовленості і певних властивостей, якостей батьків і матерів, що відображають ступінь їх зрілості як вихователів та виявляються в процесі сімейного виховання. Формування педагогічної культури, починається з дитинства й триває протягом усього життя, найбільш активно воно формується в наступності досвіду поколінь щодо виховання дітей, у педагогічній освіті, педагогічній самоосвіті, сімейному та громадському вихованні дітей [4].

Вважаємо, що успішність і ефективність виховних впливів батьків залежить як від рівня їх теоретичної обізнаності, так і від наявності здібностей, сформованості педагогічних умінь, характеру їх діяльності як вихователів, рівень яких визначається педагогічною культурою батьків. Нерозуміння батьками процесу розвитку дитини, невміння розпізнавати її характер, неадекватне реагування на її поведінку призводять до серйозних помилок і невдач у сімейному вихованні та розвитку особистості. Педагогічна культура батьків – це найважливіший ресурс розвитку особистості дитини, основа збагачення виховного потенціалу сім'ї.

На нашу думку, для виховання усебічно та гармонійно розвиненої особистості дитини батькам необхідний багаж знань про анатомо-фізіологічні особливості дитини, її потреби, інтереси й цінності; уміння відбирати й застосовувати набуті знання на практиці, створювати психологічно комфортну атмосферу в сім'ї. Для реалізації цих завдань, батькам необхідно взаємодіяти зі школою.

Школа ХХІ століття – це відкрита виховна система, орієнтована на модернізацію і урізноманітнення сімейно-шкільної взаємодії.

Виховання дітей у сім'ї та школі – це нероздільний процес з єдиною метою, який зорієнтований не лише на спільні зусилля ЗЗСО та сім'ї у вихованні школярів, а й на їх виховну взаємодію у цьому процесі. Його здійснення передбачає єдино спрямовану співпрацю у взаємозалежній діяльності в системі стосунків батьків і педагогів. Взаємодія передбачає рівність сторін, взаємну доброзичливість і повагу [9, с. 16].

І. Сиса [11] наголошує на тому, що мета виховання дитини єдина для сім'ї, і для школи як виразника інтересів суспільства в галузі виховання підростаючих поколінь. Її досягнення можливе у спільному пошуку ідеалів, цінностей у вихованні школярів сім'ї та школи, що керуються при цьому насамперед інтересами дітей і родини. Тому потрібно орієнтуватися не на спільні зусилля школи і сім'ї у вихованні учнів, а на їх виховну співпрацю у цьому процесі. Його здійснення передбачає єдиноспрямовану взаємодію у взаємозалежній діяльності в системі стосунків батьків і вчителів

початкових класів. Взаємодія полягає не лише в допомозі цих соціальних інститутів одне одному, а й у «розумному об'єднанні можливостей, зусиль в організації життєдіяльності школярів».

Стратегія взаємодії сім'ї і школи, вважає Т. Виноградова, має будуватися на системі педагогічних ідей, які є ключовими та актуальними для певного ЗЗСО, а система реалізації всього процесу позначатися багатоаспектним характером. Педагоги під час розроблення цієї стратегії мають передбачити проблеми, які є актуальними для окремих сімей, вибудовувати роботу з батьками на випереджальному принципі, готувати батьків до розуміння відносин з дітьми та їхніх проблем. Важлива роль у цьому відводиться пропагуванню педагогічних знань з метою підвищення педагогічної освіти батьків [3].

Взаємодією сім'ї і школи Т. Кравченко розглядала як природний зв'язок двох соціокультурних інститутів, який ґрунтується на їх активній взаємній зацікавленості, дієвому впливові один на одного як способі існування, де кожний вкладає в спільну справу (соціалізацію дітей шкільного віку) те, в чому його участь уявляється найбільш корисною і продуктивною [7]. Взаємодія передбачає певною мірою рівнозначний взаємовплив об'єктів один на одного й рівномірний їх розвиток.

У дисертації «Формування педагогічної культури батьків молодших школярів у взаємодії сім'ї і школи» Т. Цуркан, виділила три основні підходи до розв'язання проблеми взаємодії сім'ї та школи: «1) школа здійснює визначальний вплив на виховання дитини; 2) навчання і виховання дітей у школі є логічним продовженням сімейного виховання, яке залежить від педагогічної культури батьків; 3) сім'я і школа рівнозначні у своєму впливі на розвиток дітей і тільки у взаємодії вони можуть сформувати повноцінну особистість» [14]. Найбільш перспективний, на думку дослідниці, третій підхід, але він вимагає спеціальної підготовки батьків до виховання своїх дітей, формування їх педагогічної культури та взаємодії із школою.

Т. Кочетова вважає, що в основі взаємодії сім'ї та школи є принцип впливу на сім'ю через дитину, яка постає у центрі уваги, при цьому несвідомо стаючи своєрідним вихователем своїх батьків. Дослідниця зауважує: «дитина – це зв'язуюча ланка в співробітництві школи та сім'ї, консолідуючий центр, головна фігура колективної педагогічної творчості, навколо якої вибудовується цілісний навчально-виховний процес, співорганізовується мікросоціум». Таким чином, дитина стає суб'єктом не лише навчальної, а й позашкільної діяльності, а також власного виховання.

Більше того, вона вступає активним суб'єктом спільної діяльності всіх учасників педагогічного процесу – вчителів, батьків і зацікавленої у вихованні дітей громадськості [6]. Саме тому, усі члени сім'ї повинні враховувати, що закладені в початковий період навчання та виховання установки дитини значною мірою зумовлюють ставлення особистості до навчання протягом всього її життя.

У статті Н. Гридчук «Взаємодія школи і сім'ї як важлива складова формування особистості» зазначено, що «в освітньому процесі потрібно активно використовувати потенціал сім'ї, батьки учнів повинні бути не тільки поінформовані про хід навчального процесу, але й активно брати участь у ньому, підтримуючи дитину в реалізації творчих індивідуальних проектів. Слід активно використовувати різні формати публічних звітів про досягнення учнів із залученням батьків; практикувати навчальні завдання, в яких можуть бути використані родинні перекази, історії, реліквії, досвід старшого покоління родини. Разом з батьками повинні розроблятися програми, спрямовані на усвідомлення учнями ролі сім'ї в їх житті та житті їх майбутніх дітей» [5].

Н. Стаднік [12] запропонувала сновні напрями взаємодії сім'ї та школи, які допоможуть у вихованні дітей, а саме: залучення батьків до життя школи; досягнення узгодженості у підходах до дитини; надання кваліфікованої допомоги та підтримки батькам і дитині у складних педагогічних та життєвих ситуаціях; інформування батьків про шкільне життя, освітній процес, про ресурси, які сім'я може використовувати для освіти своєї дитини, справедливого вирішення батьківсько-дитячих конфліктів.

В. Лозова та Г. Троцько визначили завдання учителя у роботі з батьками: залучення батьків до педагогічної й організаційної роботи з дітьми; допомога батькам у вихованні дітей; педагогічна освіта батьків. Уся ця робота спрямована на те, щоб розвивати в батьків позитивне ставлення до школи, навчання дітей, їхньої участі в трудовій та суспільній діяльності, надавати допомогу батькам у визначенні методів і прийомів виховання дітей, у керівництві навчальною роботою дітей в домашніх умовах, стимулювати батьків до педагогічної самоосвіти, нейтралізації негативного впливу окремих факторів [8].

Залучити батьків до виховного процесу можна за допомогою таких форм діяльності: днів творчості дітей та їхніх батьків; відкритих уроків і позакласних заходів; допомоги в організації та проведенні позакласних справ і в зміцненні матеріально-технічної бази школи та класу; батьківського суспільного патрулювання; шефської допомоги тощо.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

Для вирішення поставленої мети використано аналітичні методи: історико-логічний – під час вивчення теоретичних основ проблеми дослідження; теоретичні (аналіз, синтез, порівняння, класифікація й узагальнення) інформації з філософської, психологічної, педагогічної літератури та методичних джерел в аспекті досліджуваної проблеми з метою формування його концептуальних положень; систематизація й узагальнення власного педагогічного досвіду на підставі яких сформовано власний погляд на поставлену проблему тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH RESULTS

Процес взаємодії сім'ї та школи буде ефективним за умови дотримання учителем початкової школи таких правил та вимог: у спілкуванні з батьками слід уникати категоричного тону, який може спровокувати образи, роздратування, нормою мають стати стосунки, засновані на взаємоповазі, довірі та співпраці; формування згуртованого батьківського колективу, виховувати соціально-правову відповідальність батьків за виховання дітей; довіра до виховних можливостей батьків, підвищення рівня їхньої педагогічної культури й активності виховання; учитель початкової школи повинен бути тактовним, ввічливим, інформацію про сім'ю використовувати лише для допомоги батькам у вихованні дитини; систематично та цілеспрямовано забезпечувати наступність у розв'язанні виховних завдань; створювати оптимальні умови для оволодіння батьками системою психолого-педагогічних знань у галузі сімейного виховання тощо.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Вважаємо, що взаємодія сім'ї та школи – це взаємоузгоджена діяльність означених соціальних інститутів, спрямована на налагодження продуктивних партнерських відносин з метою розвитку та виховання особистості дитини. Ефективність усієї виховної системи освітнього закладу забезпечується насамперед взаємодією учителів із батьками учнів, утвердженням батьків у якості суб'єктів цілісного виховного процесу, формуванням у них установки на самостійну творчу діяльність шляхом упровадження активних форм, передових технологій і методик психолого-педагогічної просвіти.

Перспективи подальших досліджень. Досліджувана проблема

є багатоаспектною та не вичерпується пропонованою працею. Перспективним, на наш погляд, є вивчення питань формування педагогічної культури батьків, а також порівняльний аналіз практики взаємодії сім'ї та школи в ровідних країнах світу тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Ф. С. Арват та ін., *Родинно-сімейна енциклопедія*. Київ, Україна: Богдана, 1996, 438 с.
- [2] І. Д. Бех, «Дві експериментально-виховні стратегії – два етапи розвитку педагогічної науки», *Педагогіка і психологія*, № 3, с. 5–15, 2000.
- [3] Т. Виноградова, «Взаємодія батьків і педагогів – необхідна умова для виховання нового покоління», *Педагогічна скарбниця Донеччини*, № 2, с. 51–52, 2003.
- [4] И. В. Гребенников, Л. В. Ковинько, *Семейное воспитание: краткий словарь*. Москва, Россия: Политиздат, 1990.
- [5] Н. О. Гриджук, «Взаємодія школи і сім'ї як важлива складова формування особистості»: на наук. конф. Центральноукраїнського державного пед. ун-ту ім. Володимира Винниченка. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/ntmd/konferentsiy/vseukrainska-naukovo-praktychna-internet-konferentsiia-psykholohichni-umovy-stanovlennia-osobystosti-u-suchasnomu-suspilstvi/prohrama/6225-vzayemodiya-shkoly-i-simyiyak-vazhlyva-skladova-formuvannya-osobystosti>
- [6] А. Кочетова, «От ребенка – к семье и к совместному сотрудничеству. Новые аспекты взаимодействия семьи и школы», *Народное образование*, № 8, с. 196–197, 2005.
- [7] Т. В. Кравченко, «Взаємодія сім'ї та школи у вихованні дітей (1945–1991 рр.)», автореф. дис. канд. наук; Ін-т педагогіки АПН України. Київ, 1993.
- [8] В. І. Лозова, Г. В. Троцько, *Теоретичні основи виховання і навчання*. Харків, Україна: ОВС, 2002, 400 с.
- [9] В. М. Оржеховська та ін., *Взаємодія навчального закладу і сім'ї: стратегії, технології, моделі*. Харків, Україна: Точка, 2007.
- [10] В. Г. Постовий, *Педагогічний словник для молодих батьків*. Київ, Україна: ДЦССМ, 2002.
- [11] І. О. Сиса, «Взаємодія школи і сім'ї у вихованні та розвитку учнів початкових класів», *Таврійський вісник освіти*, № 4(56), с. 162–167, 2016.
- [12] Н. В. Стаднік, «Взаємодія сім'ї і школи: сутність, принципи, напрями, способи реалізації», на звітній наук.-практ. конф. *Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал*. Івано-Франківськ,

Україна: «НАІР», 2014, Вип. 4, с. 231–234.

- [13] В. Я. Титаренко, *Семья и формирование личности*. Москва, Россия: Мысль, 1987.
- [14] Т. Г. Цуркан, «Формування педагогічної культури батьків молодших школярів у взаємодії сім'ї і школи», дис. канд. наук. Чернівці, 2018, 340 с.

INTERACTION OF FAMILY AND SCHOOL AS AN IMPORTANT CONDITION FOR THE EFFECTIVENESS OF THE EDUCATIONAL PROCESS

Olha Molchaniuk,

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Natural Sciences
Municipal Establishment
«Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy»
Kharkiv Regional Council.
Kharkiv, Ukraine.
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-4695-9917>
ov888@ukr.net

Abstract. The article theoretically substantiates the problem of interaction between family and school as an important condition for the effectiveness of the educational process. It is determined that the school of the XXI century is an open educational system focused on modernization and diversification of family-school interaction. Improving family upbringing is one of the most important problems, the solution of which will determine the future of our society, the moral face of the younger generation. It was found that the effectiveness of family education depends on the pedagogical culture of parents, the ability to identify the main areas of educational work with children, to focus on those aspects of personal development of the child, which can not be provided by other educational situations. It is characterized that the pedagogical culture of parents is a component of the general culture of the person which is embodied in creative educational activity and promotes formation of spiritually rich and comprehensively developed personality. The level of formation of pedagogical culture is decisive in the work of the educator, teacher and educational activities of parents; characterizes the content of their relationship with children; provides self-knowledge, self-development, self-improvement of the person by mastering the experience gained by mankind of education of young generations. It was found that for the education of a comprehensive and harmoniously developed personality of the child, parents need a wealth of knowledge about the anatomical and physiological characteristics of the child, its needs,

interests and values; ability to select and apply the acquired knowledge in practice, to create a psychologically comfortable atmosphere in the family. To accomplish these tasks, parents need to interact with the school. It is substantiated that the upbringing of children in the family and school is an inseparable process with a single goal, which is focused not only on the joint efforts of school and the family in the education of schoolchildren, but also on their educational interaction in this process. Its implementation involves the only targeted cooperation in interdependent activities in the system of relations between parents and teachers. It is concluded that the effectiveness of the entire educational system of the educational institution is ensured primarily by the interaction of teachers with parents of students, the approval of parents as subjects of a holistic educational process.

Keywords: interaction of family and school; pedagogical culture of parents; educational process; areas of interaction between family and school; teacher's task in working with parents.

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ СЕМЬИ И ШКОЛЫ КАК ВАЖНОЕ УСЛОВИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ВОСПИТАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА

Молчанюк Ольга Васильевна,

доктор педагогических наук, доцент,
заведующая кафедрой естественных дисциплин
Коммунального учреждения

«Харьковская гуманитарно-педагогическая академия»
Харьковского областного совета.

Харьков, Украина.

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-4695-9917>
ov888@ukr.net

Аннотация. В статье теоретически обосновано проблему взаимодействия семьи и школы как важного условия эффективности воспитательного процесса. Определено, что школа XXI века – это открытая воспитательная система, ориентированная на модернизацию и разнообразие семейно-школьного взаимодействия. Совершенствование семейного воспитания – одна из важнейших проблем, от решения которой зависит будущее нашего общества, моральный облик подрастающего поколения. Установлено, что эффективность семейного воспитания, зависит от педагогической культуры родителей, от умения определить основные направления воспитательной работы с детьми, сосредоточить внимание на тех

сторонах личностного развития ребенка, которые не могут быть обеспечены другими воспитательными ситуациями. Охарактеризованно, что педагогическая культура родителей – это составляющая общей культуры человека, которая воплощается в творческой воспитательной деятельности и способствует формированию духовно богатой и всесторонне развитой личности. Уровень сформированности педагогической культуры является определяющим в работе воспитателя, учителя и воспитательной деятельности родителей; характеризует содержание их взаимоотношений с детьми; обеспечивает самопознание, саморазвитие, самосовершенствование личности путем усвоения приобретенного человечеством опыта воспитания молодых поколений. Выяснено, что для воспитания всесторонне и гармонично развитой личности ребенка родителям необходим багаж знаний об анатомо-физиологических особенностях ребенка, его потребностей, интересов и ценностей; умение отбирать и применять полученные знания на практике, создавать психологически комфортную атмосферу в семье. Для реализации этих задач, родителям необходимо взаимодействовать со школой. Обосновано, что воспитание детей в семье и школе – это нераздельный процесс с целью, который ориентирован не только на совместные усилия ЗОСО и семьи в воспитании школьников, но и на их воспитательное взаимодействие в этом процессе. Его осуществление предусматривает направленное сотрудничество во взаимосвязанной деятельности в системе отношений родителей и педагогов. Сделан вывод, что эффективность всей воспитательной системы образовательного учреждения обеспечивается прежде всего взаимодействием учителей с родителями учащихся, утверждением родителей в качестве субъектов целостного воспитательного процесса.

Ключевые слова: взаимодействие семьи и школы; педагогическая культура родителей; воспитательный процесс; направления взаимодействия семьи и школы; задачи учителя в работе с родителями.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] F. S. Arvat ta in., Rodynno-simeina entsyklopediia. Kyiv, Ukraina: Bohdana, 1996, 438 s.
- [2] I. D. Bekh, «Dvi eksperymentalno-vykhovni stratehii – dva etapy rozvytku pedahohichnoi nauky», Pedahohika i psykhologhiia, № 3, s. 5–15, 2000.

- [3] T. Vynogradova, «Vzaiemodiia batkiv i pedahohiv – neobkhidna umova dlia vykhovannia novoho pokolinnia», Pedahohichna skarbnytsia Donechchyny, № 2, s. 51–52, 2003.
- [4] I. V. Grebennikov, L. V. Kovin'ko, Semejnoe vospitanie: kratkij slovar'. Moskva, Rossiya: Politizdat, 1990.
- [5] N. O. Hrydzhuk, «Vzaiemodiia shkoly i simi yak vazhlyva skladova formuvannia osobystosti»: na nauk. konf. Tsentralnoukrainskoho derzhavnoho ped. un-tu im. Volodymyra Vynnychenka. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/ntmd/konferentsiy/vseukrainska-naukovo-praktychna-internet-konferentsiia-psykholohichni-umovy- stanovlennia-osobystosti-u-suchasnomu-suspilstvi/prohrama/6225-vzayemodiya-shkoly-i-simi-yak-vazhlyva-skladova-formuvannya-osobystosti>
- [6] A. Kochetova, «Ot rebenka – k sem'e i k sovместnomu sotrudnichestvu. Novye aspekty vzaimodejstviya sem'i i shkoly», Narodnoe obrazovanie, № 8, s. 196–197, 2005.
- [7] T. V. Kravchenko, «Vzaiemodiia simi ta shkoly u vykhovanni ditei (1945–1991 rr.)», avtoref. dys. kand. nauk, In-t pedahohiky APN Ukrainy. Kyiv, 1993.
- [8] V. I. Lozova, H. V. Trotsko, Teoretychni osnovy vykhovannia i navchannia. Kharkiv, Ukraina: OVS, 2002, 400 s.
- [9] V. M. Orzhekhovska ta in., Vzaiemodiia navchalnoho zakladu i simi: stratehii, tekhnolohii, modeli. Kharkiv, Ukraina: Tochka, 2007.
- [10] V. H. Postovyi, Pedahohichni slovnyk dlia molodykh batkiv. Kyiv, Ukraina: DTsSSM, 2002.
- [11] I. O. Sysa, «Vzaiemodiia shkoly i simi u vykhovanni ta rozvytku uchniv pochatkovykh klasiv», Tavriiskyi visnyk osvity, № 4(56), s. 162–167, 2016.
- [12] N. V. Stadnik, «Vzaiemodiia simi i shkoly: sutnist, pryntsypy, napriamy, sposoby realizatsii», na zvitnii nauk.-prakt. konf. Suchasnyi vykhovnyi protses: sutnist ta innovatsiinyi potentsial. Ivano-Frankivsk, Ukraina: «HAIP», 2014, Vyp. 4, s. 231–234.
- [13] V. YA. Titarenko, Sem'ya i formirovanie lichnosti. Moskva, Rossiya: Mysl', 1987.
- [14] T. H. Tsurkan, «Formuvannia pedahohichnoi kultury batkiv molodshykh shkolariv u vzaiemodii simi i shkoly», dys. kand. nauk. Chernivtsi, 2018, 340 s.

*Стаття надійшла до редакції
12 січня 2021 року*